

## **Zkušební témata ke SZZ - Mgr. studium: Teorie a didaktika speciální pedagogiky**

**Obor: APA, ATV FTK UP Olomouc**

1. Speciální pedagogika jako vědní obor. Pojetí speciální pedagogiky, základní historiografie. Pojem speciální pedagogika, cíl a předmět oboru. Komprehenzivní speciální pedagogika. Komprehenzivní andragogika ve speciální pedagogice. Speciálně pedagogické procesy a jevy.
2. Postavení speciální pedagogiky v soustavě věd. Pomocné vědy deskriptivní a normativní. Systém speciální pedagogiky. Hledisko všeobecného a užšího zaměření. Základní kategorie ve speciální pedagogice. Terminologická nejednotnost (defekt, handicap, disabilita, vada. Jedinec "at risk", se speciálními či specifickými potřebami). Příčiny postižení, jejich reverzibilita nebo ireverzibilita. Jedinci intaktní.
3. Spektrum socializace: socializace, resocializace, sociabilita, sociální adaptabilita. Integrace, inkluze, vnější a vnitřní bariéry. Stupně socializace (Sovák, Jesenský). Negativní formy socializace (ostrakismus, šikana, mobbing, bossing, kyberšikana).
4. Metody speciální pedagogiky jako specifický fenomén. Etiologie a fenomenologie. Speciálně pedagogické metody obecné a speciální. Anamnéza a katamnéza. Speciálně pedagogické metody diagnostické, preventivní, nápravné, rehabilitační.
5. Normalita a abnormalita ve speciální pedagogice. Vývojové trendy v životním průběhu jedince. Prevence ve speciální pedagogice, její význam. Diferenciální diagnostika, diagnostika psychomotorického vývoje.
6. Jedinci se speciálními potřebami a společnost. Mýty a skutečnost historického postavení zdravotně a sociálně znevýhodněných osob, pokusy o vymezení člověka se zdravotním postižením. Postavení občanů s postižením ve vybraných odvětvích práva (právo ústavní, občanské, pracovní, rodinné a trestní. Zákon o sociálních službách.
7. Mění se paradigma české speciální pedagogiky, interdisciplinarita oboru. Proces transformace ve speciální pedagogice. Segregace, nevzdělavatelnost, resortismus. Transformace vysokoškolské speciální pedagogiky, příprava speciálních pedagogů v Českých zemích. Vzdělávání speciálních pedagogů v Evropě (Německo, Dánsko, Nizozemí, Velká Británie).
8. Alternativní systémy ve výchově jako signál demokratizace. Batavský systém, manualismus, Dewey, Montessori, Daltonský plán, Winetská soustava, Jenský plán, globální metoda, Waldorfská škola a antropozofie, Camphilské komunity. Využití alternativních systémů a jejich inovativních postupů a přístupů ve výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
9. Terapeuticko-formativní přístupy ve speciální pedagogice, jejich vymezení. Charakteristika terapeutických metod užívaných ve speciální pedagogice (expresivní terapie, zooterapie aj.). Hraniční terapeutické metody, s akcentem na terapie využívající pohybové aktivity. Přístupy aplikované ve speciální pedagogice v kontextu psychoterapie. Psychologické prostředky ve speciálně-pedagogických terapiích. Podmínky zajištění terapeutického procesu.

**10.** Speciální školy a zařízení - aktuální problematika v naší zemi. Transformace speciálního vzdělávání, transformace speciálně-pedagogické péče v zařízeních rezortu sociálních věcí.

**11.** Základní organizace občanů se zdravotním postižením, vývoj v českých zemích. Neziskový sektor, další organizace zdravotně postižených. Mezinárodní organizace zdravotně postižených.

**12.** Školská integrace žáků se speciálními potřebami, současný stav a výhledové tendence. Inkluze jedinců se speciálními potřebami.

**13.** Kvalita života jako podmiňující aspekt ve vztahu ke zdravotnímu postižení, zdravotnímu či sociálnímu znevýhodnění. Osobnost a profesionální zátěž speciálního pedagoga, možnosti jejího zvládnutí. Supervize v pomáhajících profesích. Syndrom vyhoření.

**14.** Komprehenzivní rehabilitace jedinců se speciálními potřebami, její zásady (Kábele, Vašek). Vymezení úkolů a vztahů mezi jednotlivými složkami. Model postižení dle ICF 2001 a jeho propojení s konceptem komprehenzivní rehabilitace.

**15.** Speciálně-pedagogická diagnostika. Teoretická východiska, definice, principy, členění, diagnostické prostředky, etika diagnostiky. Diagnostické metody (klinické, testové) a příklady jejich využití u osob s postižením.

**16.** Speciálně-pedagogická diagnostika v systému školního poradenství. Speciálně poradenské centrum, pedagogicko-psychologická poradna a jejich diagnostická činnost (IVP; diagnostika poruch učení, školní zralosti). Učitel/ka a možnosti diagnostiky (diagnostika vědomostí a dovedností žáků, diagnostika školní třídy, sebeevaluační; kariérové poradenství).

**17.** Problematika péče o dítě s postižením v předškolním věku. Úloha rodiny, přístup k postiženému dítěti, rané služby jako součást speciálně-pedagogického podpůrného systému.

**18.** Poradenská zařízení a instituce. Poradenské aktivity ve školství, školní poradenství (systém výchovného poradenství). Poradenství specificky se vztahující ke speciální pedagogice a jeho organizace; aktuální změny a jejich pojetí. Poradenské aktivity dalších institucí.

**19.** Speciální pedagogika osob s mentálním (intelektovým) postižením. Základní terminologie, pojem a definice, klasifikace, etiologie postižení. Mentální postižení jako psychologický, pedagogický a sociokulturní problém. Psychologické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením. Specifika vzdělávání osob s mentálním postižením. Poradenství.

**20.** Speciální pedagogika osob s postižením sluchu. Sluch a sluchové vnímání, kompenzační technické pomůcky a prostředky, komunikace osob se sluchovým postižením. Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením. Poradenství.

**21.** Speciální pedagogika osob s postižením zraku. Cíl a struktura tyflopédie, osoba se zrakovým postižením. Klasifikace jednotlivých kategorií osob se zrakovým postižením. Výchova a vzdělávání jedinců se zrakovým postižením, speciální pomůcky a technické prostředky pro tyto osoby. Poradenství.

**22.** Speciální pedagogika osob s postižením hybnosti. Základní terminologie somatopedie, její pojetí. Primární a sekundární postižení hybnosti. Základní charakteristika jedinců s tělesným postižením, nemocí a zdravotním oslabením. Přehled nejčastějších tělesných postižení, nemocí a zdravotního oslabení.

**23.** Problematika somatopedie s ohledem na osoby nemocné a zdravotně oslabené, chronická onemocnění. Výchovně vzdělávací proces v nemocničních a lázeňských zařízeních. Herní specialista, instruktor s herním zaměřením v APA a obdobné profese - role ve zdravotnictví.

**24.** Poruchy autistického spektra. Základní charakteristika jedinců s poruchami autistického spektra, typy poruch, projevy, specifika výchovně vzdělávacího procesu. Poradenství.

**25.** Výchova a vzdělávání osob se zdravotním postižením jako součást komprehenzivní rehabilitace. Proces výchovy a vzdělávání jedinců se zdravotním postižením v průběhu života. Poradenství ve výchovně-vzdělávacím procesu (specifika dětí, adolescentů, seniorů).

**26.** Speciální pedagogika osob s poruchami chování a emocí. Vymezení oboru etopedie, etopedický slovník. Rizikové chování, klasifikace poruch chování, konkrétní projevy. Diagnostická kritéria poruch chování a problémového chování. Komplexní péče o osoby s poruchami chování, současné trendy.

**27.** Adiktologie. Diagnostická kritéria závislosti, faktory vzniku závislostního chování. Tradiční a nové formy závislostního chování. Základní rozdělení omamných a psychotropních látek, konkrétní příklady. Prevence všeobecná a specifická, primární, sekundární a terciální. Poradenství v adiktologii.

**28.** Specifické poruchy chování a pozornosti. Vymezení pojmu poruch pozornosti – ADD, ADHD, projevy chování, sociální aspekty a přístup k těmto osobám, didaktické zásady výchovy a vzdělávání.

**29.** Speciální pedagogika osob s narušením komunikační schopnosti. Logopedie jako vědní obor, základní terminologie, terminologická kritéria. Základní pojmosloví, okruhy narušení komunikační schopnosti. Vztah laterality a komunikace. Nejčastější narušení komunikační schopnosti, jejich etiologie a prevence. Pojetí ucelené péče o osoby s narušením komunikační schopnosti. Pomůcky a technické prostředky pro tyto jedince.

**30.** Specifické vývojové poruchy učení. Terminologické vymezení, etiologie, klasifikace, symptomatologie. Nespecifické a specifické projevy, diagnostika a možnosti intervence. Možnosti využití pohybových aktivit při reedukaci a intervenci u osob s poruchami učení.

**31.** Problematika osob s vícenásobným postižením. Etiologie, kategorizace, typy komunikace. Výchovná rehabilitace, individuální výchovné programy, systém komprehenzivních služeb. Poradenství.

**32.** Problematika osob ve vězeňství. Základy penologie. Současný stav ve vazebních věznicích. Pedagogické a další profese spojené s vězeňstvím, jejich obsah a úkoly.

**33.** Osoby s duševním onemocněním. Klasifikace psychiatrických poruch dle WHO. Charakteristika psychiatrických léčen. Základní legislativa a podpora při začlenění psychiatrických pacientů zpět do života.

#### **Doporučená a rozšiřující literatura:**

Bauerová, M., Špačková, K., & Nechlebová, E. (2012). *Speciální pedagogika v praxi*. Praha: Grada.

Jesenský, J. (2000). *Základy komprehenzivní speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus.

- Kirbyová, A. (2000). *Nešikovné dítě: dyspraxie a další poruchy motoriky*. Praha: Portál.
- Klenková, J., Bočková, B., Bytešníková I., et al. (2012). *Kapitoly pro studenty logopedie*. Brno: Paido.
- Kolář, M. (2001). *Bolest šikanování*. Praha: Portál.
- Labáth, V., et al. (2001). *Riziková mládež*. Praha: Slon.
- Lechta, V., et al. (2003). *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál.
- Ludíková, L. (2000). *Vzdělávání hluchoslepých*. Praha: Scientia.
- Ludíková, L. (2001). *Edukace hluchoslepeho dítěte raného věku*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Michalík, J. (2013). *Právo, společnost a zdravotně postižení*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Michalík J. (2008). *Poradenství uživatelům sociálních služeb*. Olomouc: Výzkumné centrum integrace zdravotně postižených - sekce vzdělávání.
- Mühlpachr, P. (2009). *Sociopatologie*. Brno, Masarykova Univerzita.
- Nešpor, K. (2000). *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál.
- Novosad, L. (2006). *Základy speciálního poradenství*. Praha: Portál.
- Novosad, L. (2009). *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál.
- Paclt, I., et al. (2007). *Hyperkinetická porucha a poruchy chování*. Praha: Grada.
- Pančocha, K. (2013). *Postižení jako axiologická kategorie sociální participace*. Brno: Masarykova univerzita.
- Pokorná, V. (2010). *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál.
- Pokorná, V. (2010). *Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti*. Praha: Portál.
- Renotiérová, M., Ludíková, L., et al. (2006). *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Škodová, E., Jedlička I., et al. (2007). *Klinická logopedie*. Praha: Portál.
- Valenta, M., et al. (2008). *Herní specialista v somatopedii*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Valenta, M. et al. (2014). *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál.
- Vítková, M., et al. (2004). *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. Brno: Paido.
- Vojtová, V. (2005). *Přístupy k poruchám chování a emocí v současnosti*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Zelinková, O. (2009). *Poruchy učení*. Praha: Portál.